DOI: 10.31359/2079-6242-2022-44-82
УДК 343.59 (477)

В. В. Базелюк, кандидат юридичних наук, доцент, молодший науковий співробітник, Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України ; асистент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-5223-8633

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА КУЛЬТУРНУ СПАДЩИНУ ЯК УНІКАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО МИНУЛЕ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТ. 298 КК УКРАЇНИ ТА ПРОЄКТУ НОВОГО КК)

Постановка проблеми. Одним із першочергових завдань сьогодення є захист і збереження об'єктів культурної спадщини як невід'ємної частини світового культурного надбання. Культурна спадщина відіграє особливу роль у житті суспільства. Вона являється певним внеском кожного народу у розвиток людської цивілізації. Лише завдяки накопиченій століттями культурній спадщині можна простежити різні етапи розвитку нашої держави, більше дізнатися про життя попередніх поколінь та забезпечити спадкоємність культурних традицій. За посягання на об'єкти культурної спадщини в Україні передбачена в тому числі і кримінальна відповідальність (ст. 298 КК). Проте наразі триває робота над проєктом нового КК, який базується на принципово іншому підході, в тому числі і щодо побудови статей. Зазначений проєкт також встановлює відповідальність за посягання на об'єкти культурної спадщини. Однак така відповідальність передбачена вже кількома нормами, які суттєво відрізняються від ст. 298 КК і мають як переваги, так і недоліки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти культурної спадщини розглядалися в роботах таких учених, як В. І. Акуленко, Р. В. Асейкін, Є. П. Гайворонський, Т. Г. Каткова, В. В. Кузнецов, Є. І. Кузьменко, Т. В. Курило, В. А. Ломако, М. О. Міщенко, В. О. Навроцький, Б. М. Одайник, О. С. Сотула, О. В. Усенко та ін. Однак порівняльний аналіз чинного кримінального законодавства та норм проєкту нового КК України науковцями наразі не здійснювався.

Мета статті – виявити переваги та недоліки норм проєкту нового КК України, які передбачають відповідальність за посягання на культурні цінності та об'єкти археологічної спадщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стаття 298 КК України встановлює відповідальність за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. У проєкті нового КК також передбачено відповідальність за подібні діяння, проте двома окремими нормами (ст. 5.6.8. «Вандалізм» та ст. 5.6.15. «Роботи на об'єкті археологічної спадщини»)[1]. Однак у ст. 298 КК вживається поняття *«об'єкт культурної спадщини»*, а у ст. 5.6.8. проєкту – *«культурна цінність»*. Тому необхідно з'ясувати чи є тотожними дані поняття і яке з них більш доцільно використовувати.

У Гаазькій конвенції «Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту» від 14 травня 1954 р. (ратифікована СРСР 5 квітня 1957 р.)[2] та Конвенції ЮНЕСКО «Про заходи,

[1] Проєкт Кримінального кодексу України : контрольний текст станом на 14 липня 2022 р. URL: https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/07/14/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-14-07-2022.pdf (дата звернення: 28.08.2022)

[2] Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту : Конвенція від 14 травня 1954 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_157 (дата звернення: 01.09.2022)

спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності» від 14 листопада 1970 р. (ратифікована СРСР 10 лютого 1988 р.)[1] використовується поняття «культурні цінності». У Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини від 16 листопада 1972 р. (ратифікована Україною 12 жовтня 1988 р.) вживаються обидва терміни по суті як синоніми[2].

Термінологічна неоднозначність має місце і в Конституції України: у ст. 54 йдеться про збереження культурних цінностей (історичних пам'яток та інших об'єктів) та законодавчу охорону культурної спадщини, а у ст. 66 вказано на обов'язок громадянина не заподіювати шкоду лише культурній спадщині[3].

Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. дає визначення поняття «об'єкт культурної спадщини»[4], а у Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21 вересня 1999 р. вживається термін «культурні цінності»[5].

Лише в Законі України «Про культуру» від 14 грудня 2010 р. законодавець розрізняє поняття «культурна спадщина» та «культурні цінності», хоча в ст. 1 зазначається, що дефініція «культурні цінності» використовується у значенні, яке міститься в Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», а категорія «культурна спадщина» зовсім не розкривається[6].

Отже, можна зробити висновок, що у більшості випадків у законодавстві поняття «культурні цінності» та «культурна спадщина» застосовуються як тотожні. Але це дещо різні поняття. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону культурної спадщини» культурною спадщиною визнається сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини[7]. У свою чергу, з нормативних визначень поняття «культурні цінності» можна зробити висновок, що вони можуть бути створеними і в наш час, проте внаслідок своїх унікальних властивостей охоронятися державою. Таким чином, «культурні цінності» ширше поняття, ніж «культурна спадщина», та включає у себе останнє. *Тому вважаємо вірним використання у ст. 5.6.8 проєкту нового КК України саме терміну «культурні цінності», а не «об'єкт культурної спадщини».*

Слід також відмітити, що ст. 5.6.8 проєкту містить у собі такі альтернативні діяння об'єктивної сторони як знищення, пошкодження, забруднення чи інше приведення культурної цінності у непридатний для використання стан, а також її осквернення. Тобто законодавець відмовився від терміну *«руйнування»*, але натомість розширив перелік діянь за рахунок понять *«забруднення»*, *«чи інше приведення культурної цінності у непридатний для використання стан»* та *«осквернення»*.

Виключення з нової норми терміну «руйнування» дійсно є доречним. Під *руйнуванням культурної цінності* слід розуміти незаконні діяння, які призводять до значного пошкодження об'єкта чи його частини, внаслідок чого він суттєво втрачає свої властивості, цінність та естетичний вигляд, але може бути відновлений за допомогою значних зусиль. У свою чергу, *пошкодження культурної цінності* – це незаконні діяння, які призводять до незначної негативної зміни об'єкта чи його частини, внаслідок чого він суттєво не втрачає свої властивості та цінність і може бути відновлений без значних затрат[8]. Тобто поняття «руйнування» та «пошкодження» не мають суттєвих відмінностей. Вони зводяться до того, що культурна цінність зазнає змін, втрачає деякі свої властивості, але при цьому зберігається можливість її відновлення. По суті руйнування – це більш значне пошкодження. Тим більше, що на практиці іноді можуть виникати труднощі з відмежуванням руйнування від пошкодження. Окрім того, КК більшості країн містять лише поняття «пошкодження» та «знищення».

---

[1] Про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності : Конвенція ЮНЕСКО від 14 листопада 1970 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_186 (дата звернення: 01.09.2022)

[2] Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини : Конвенція ЮНЕСКО від 16 листопада 1972 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_089/print1284916761892650 (дата звернення: 01.09.2022)

[3] Конституція України : Закон України 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. №30. Ст. 141.

[4] Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2000. №39. Ст. 333.

[5] Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. №1068-XIV. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. №48. Ст. 405.

[6] Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. №2778-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. №24. Ст. 168.

[7] Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2000. №39. Ст. 333.

[8] Базелюк В, *Кримінальна відповідальність за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини* (Право, 2020) 134–136.

Щодо використаного законодавцем у ст. 5.6.8. проєкту нового КК поняття «забруднення», то воно більшою мірою стосується не культурних цінностей, а документів Національного архівного фонду, які також являються предметом даного складу кримінального правопорушення. Проте по суті забруднення матиме наслідком пошкодження предмета. У діючому КК України також законодавець використовує термін «забруднення», проте в іншому ракурсі – забруднення довкілля, земель, атмосферного повітря, вод тощо. Тому виходячи із зазначеного, вважаємо за доцільне відмовитися у ст. 5.6.8. проєкту від поняття «забруднення».

Не зовсім зрозуміло і те, що ж саме має на увазі законодавець під поняттям «інше приведення культурної цінності у непридатний для використання стан». Приведення культурної цінності у непридатний для використання стан є нічим іншим як її знищенням. А вказівка на «інше» свідчить про не вичерпний перелік діянь та дає привід для дискусій.

Сумнівною видається пропозиція встановлення відповідальності у ст. 5.6.8. проєкту за «осквернення культурних цінностей та документів Національного архівного фонду». Так, згідно тлумачного словника української мови «оскверняти» означає порушувати чистоту, святість кого-, чого-небудь, глумитися над чим-небудь високим, чистим[1]. Вважаємо таке формулювання не зовсім доречним щодо зазначених предметів. Адже, для прикладу, поняття «осквернення» використовується у діючому КК України при формулюванні таких складів кримінальних правопорушень, як: незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь (ст. 179) та осквернення або руйнування братської могили чи могили Невідомого солдата та деяких інших пам'ятників (ч. 2 ст. 297).

Як уже зазначалося, ст. 298 КК України передбачає відповідальність ще й за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, а саме за *незаконне проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт* на такому об'єкті (ч. 1 ст. 298 КК), тобто перелік діянь об'єктивної сторони даного кримінального правопорушення є не вичерпним. Натомість у проєкті нового КК України ст. 5.6.15. «Роботи на об'єкті археологічної спадщини» встановлює відповідальність за вичерпний перелік діянь на об'єкті археологічної спадщини з порушенням встановленого порядку, а саме: *1) здійснення археологічної розвідки; 2) проведення розкопок; 3) проведення будівельних робіт; 4) здійснення випасання тварин чи інших сільськогосподарських робіт; 5) складування вантажу чи засмічення його відходами.* Тобто законодавець розширив конкретний перелік діянь, однак одночасно виключив з нього *підводні роботи*. Хоча відповідно до ст. 30 Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. на об'єктах підводної культурної спадщини зі статусом морського меморіалу забороняється ведення будь-яких форм діяльності, зокрема підводно-екскурсійної, крім потреб наукових досліджень або інвентаризації. До інших робіт на об'єкті археологічної спадщини, які не зазначені в проєкті КК, можна віднести також ремонт, реставрацію, зміну об'єкта культурної спадщини, переміщення (перенесення) пам'ятки на інше місце і т.п. Проведення таких робіт можливе лише у разі отримання дозволу від відповідних органів охорони культурної спадщини[2]. Таким чином, можна зробити висновок, що краще залишити перелік робіт на об'єкті археологічної спадщини не вичерпним.

Слід також зазначити, що у ст. 298 КК наразі передбачена відповідальність за *«незаконне»* проведення відповідних робіт, а в проєкті КК – за проведення робіт *«з порушенням встановленого порядку»*.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» від 18 березня 2004 р. незаконним є проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт для пошуку об'єктів археологічної спадщини або пов'язаних з ними рухомих предметів за відсутності передбаченого законом дозволу, зокрема на використання металошукачів, детекторів неоднорідності ґрунту чи будь-якого іншого пошукового обладнання або відповідної технології[3]. Проте зазначене визначення є дещо однобічним, оскільки порушення порядку проведення таких робіт можливе не лише внаслідок неотримання дозволів, а і в процесі їх виконання навіть при наявності дозволу. У законах України «Про

[1] *Словник української мови Т. 5* (Наук. думка, 1974) 767

[2] Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2000. №39. Ст. 333.

[3] Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. 1626-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. №26. Ст. 361.

охорону археологічної спадщини» від 18 березня 2004 р. та «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. передбачені принципи проведення археологічних розвідок та розкопок, а також обов'язки для їх виконавців, які можуть бути порушені не тільки під час проведення робіт, і й по їх завершенню (наприклад, забезпечення належної консервації об'єкта, упорядкування території тощо)[1]. Проте такі порушення наразі не є кримінально караними, хоча і можуть заподіяти суттєву шкоду об'єкту археологічної спадщини. Тому застосування у проєкті термінології «з порушенням встановленого порядку» є більш доцільним і буде мати наслідком можливість притягнення до кримінальної відповідальності не лише за незаконне проведення робіт на об'єкті археологічної спадщини, а й за інші порушення, які можуть мати місце в процесі їх проведення чи навіть після.

У ст. 298 КК та ст. 5.6.15. проєкту вживається поняття *«об'єкт археологічної спадщини»*, який виступає місцем вчинення досліджуваного кримінального правопорушення. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» відносить до об'єктів археологічної спадщини споруди (витвори), комплекси (ансамблі), їх частини і т.п., а також певні території[2]. Проте зрозуміло, що археологічні розвідки, розкопки та інші подібні роботи можуть проводитися лише на певній території, а не на споруд. Тим більше, що місцем вчинення кримінального правопорушення є певна територія або інше місце, де відбувається суспільно небезпечне діяння і настають його суспільно небезпечні наслідки[3]. Окрім того, у ст. 10 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» мова йде про проведення вищезазначених робіт на території пам'ятки, охоронюваній археологічній території, у зонах охорони, в історичних ареалах населених місць[4], а не на об'єкті археологічної спадщини. У ст. 31 Закону України «Про охорону культурної спадщини» дається визначення поняття «охоронювана археологічна територія», під якою розуміється включена до Списку охоронюваних археологічних територій України топографічно визначена територія чи водний об'єкт, в яких містяться об'єкти культурної спадщини або можлива їх наявність[5]. Тому більш доцільно було застосовувати і у нині діючій ст. 298 КК, і у ст. 5.6.15. проєкту замість терміну «об'єкт археологічної спадщини» більш широке поняття – *«територія, пов'язана з охороною культурної спадщини»*.

Висновки. Стаття 298 КК України встановлює відповідальність за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. У проєкті нового КК також передбачено відповідальність за подібні діяння, проте двома окремими нормами (ст. 5.6.8. «Вандалізм» та ст. 5.6.15. «Роботи на об'єкті археологічної спадщини»), які мають як свої переваги, так і недоліки. Так, у проєкті законодавець застосував більш широке поняття «культурні цінності» замість «об'єкти культурної спадщини», відмовився від такої форми діяння як «руйнування», яке по суті являє собою більш значне пошкодження, та замінив термінологію «незаконне…» на дефініцію «з порушенням встановленого порядку», що видається більш доцільним і буде мати наслідком можливість притягнення до кримінальної відповідальності не лише за незаконне проведення робіт на об'єкті археологічної спадщини, а й за інші порушення, які можуть мати місце в процесі їх проведення чи навіть після. Однак включення у ст. 5.6.8. таких нових форм діяння як «забруднення», «інше приведення культурної цінності у непридатний для використання стан» та «осквернення» є недоречним стосовно культурних цінностей та викликає привід для дискусій. Сумнівним видається наведення у ст. 5.6.15. проєкту вичерпного більш широкого, порівняно зі ст. 298 КК, переліку діянь з одночасним виключенням з нього підводних робіт. Окрім того, більш доцільно було застосовувати і у нині діючій ст. 298 КК, і у ст. 5.6.15. проєкту замість терміну «об'єкт археологічної спадщини» більш широке поняття – «територія, пов'язана з охороною культурної спадщини».

[1] Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. 1626-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. №26. Ст. 361 ; Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2000. №39. Ст. 333.

[2] Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. 1626-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. №26. Ст. 361.

[3] Тацій В, Борисов В, Тютюгін В (ред) *Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. 6-те видання* (Право, 2020) 159.

[4] Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. 1626-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2004. №26. Ст. 361.

[5] Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2000. №39. Ст. 333.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy 28.06.1996 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141 (in Ukrainian)
2. Pro vyvezennia, vvezennia ta povernennia kulturnykh tsinnostei : Zakon Ukrainy vid 21.09.1999 r. № 1068-XIV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1999. № 48. St. 405 (in Ukrainian)
3. Proiekt Kryminalnoho kodeksu Ukrainy : kontrolnyi tekst stanom na 14 lypnia 2022 r. URL: https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/07/14/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-14-07-2022.pdf (in Ukrainian)
4. Pro zakhyst kulturnykh tsinnostei u vypadku zbroinoho konfliktu : Konventsiia vid 14 travnia 1954 r. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_157 (in Ukrainian)
5. Pro zakhody, spriamovani na zaboronu i zapobihannia nezakonnomu vvezenniu, vyvezenniu ta peredachi prava vlasnosti na kulturni tsinnosti : Konventsiia YuNESKO vid 14 lystopada 1970 r. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_186 (in Ukrainian)
6. Pro kulturu : Zakon Ukrainy vid 14.12.2010 r. № 2778-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2011. № 24. St. 168 (in Ukrainian)
7. Pro okhoronu arkheolohichnoi spadshchyny : Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 r. 1626-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2004. № 26. St. 361 (in Ukrainian)
8. Pro okhoronu vsesvitnoi kulturnoi i pryrodnoi spadshchyny : Konventsiia YuNESKO vid 16 lystopada 1972 r. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_089/print1284916761892650 (in Ukrainian)
9. Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny : Zakon Ukrainy vid 08.06.2000 r. № 1805-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2000. № 39. St. 333 (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

1. Bazeliuk V, *Kryminalna vidpovidalnist za nezakonne provedennia poshukovykh robit na obiekti arkheolohichnoi spadshchyny, znyshchennia, ruinuvannia abo poshkodzhennia obiektiv kulturnoi spadshchyny* [Criminal responsibility for the unlawful carrying out of the searching works on the object of the archaeological heritage, destruction, demolition or damaging of the objects of the cultural heritage] (Pravo, 2020) 224 (in Ukrainian)

Edited books

2. Tatsii V, Borysov V, Tiutiuhin V (red) *Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk. 6-te vydannia* [Criminal law of Ukraine. General part: textbook. 6th edition] (Pravo, 2020) 584 (in Ukrainian)

Non-author books

3. *Slovnyk ukrainskoi movy T. 5* [Dictionary of the Ukrainian language Vol. 5] (Nauk. dumka, 1974) 767 (in Ukrainian)

Базелюк В. В.

Окремі аспекти кримінальної відповідальності за посягання на культурну спадщину як унікальне джерело інформації про минуле (порівняльний аналіз ст. 298 КК України та проєкту нового КК)

Статтю присвячено порівняльному аналізу кримінальної відповідальності за посягання на культурні цінності та об'єкти археологічної спадщини за ст. 298 КК України та проєктом нового КК України. За мету було поставлено виявити переваги та недоліки норм проєкту, які передбачають відповідальність за зазначені діяння.

За результатами дослідження зроблено висновки, що у ст. 5.6.8. проєкту законодавець застосував більш широке поняття «культурні цінності» замість «об'єкти культурної спадщини», відмовився від такої форми діяння як «руйнування», яке по суті являє собою більш значне пошкодження, а в ст. 5.6.15. замінив термінологію «незаконне…» на дефініцію «з порушенням встановленого порядку», що видається більш доцільним і буде мати наслідком можливість притягнення до кримінальної відповідальності не лише за незаконне проведення робіт на об'єкті археологічної спадщини, а й за інші порушення, які можуть мати місце в процесі їх проведення чи навіть після. Однак включення у ст. 5.6.8. таких нових форм діяння як «забруднення», «інше приведення культурної цінності у непридатний для використання стан» та «осквернення» є недоречним стосовно культурних цінностей та викликає привід для дискусій. Сумнівним видається наведення у ст. 5.6.15. проєкту вичерпного більш широкого, порівняно зі ст. 298 КК, переліку діянь з одночасним виключенням з нього підводних робіт. Окрім того, більш доцільно було застосовувати і у нині діючій ст. 298 КК, і у ст. 5.6.15. проєкту

замість терміну «об'єкт археологічної спадщини» більш широке поняття – «територія, пов'язана з охороною культурної спадщини».

Ключові слова: *об'єкт культурної спадщини, культурні цінності, об'єкт археологічної спадщини, знищення, руйнування, пошкодження, забруднення, осквернення, територія, пов'язана з охороною культурної спадщини.*

Bazeliuk V. V.

Certain aspects of criminal liability for encroachment on cultural heritage as a unique source of information about the past (comparative analysis of Article 298 of the Criminal Code of Ukraine and the project of the new Criminal Code)

The article is devoted to a comparative analysis of criminal liability for encroachment on cultural values and objects of archaeological heritage under Article 298 of the Criminal Code of Ukraine and the project of the new Criminal Code of Ukraine. The goal was to identify the advantages and disadvantages of the provisions of articles 5.6.8. and 5.6.15. of the project, which provide liability for the marked acts.

Based on the results of the research, it was concluded that in articles 5.6.8. and 5.6.15. the legislator successfully applied the concept of «cultural values» instead of «objects of cultural heritage» to the project. In most cases, in legislation, these terms are used as identical, but this is not the case. From the normative definitions of the concept of «cultural values», it can be concluded that they can be created in our time, but due to their unique properties, they must be protected by the state. Therefore, «cultural values» is a broader concept than «cultural heritage» and includes for itself last.

Such a form of action as «demolition» is excluded, since «demolition» and «damaging» do not have significant differences. They boil down to the fact that the cultural value undergoes changes, loses some of its properties, but at the same time the possibility of its restoration remains. In essence, demolition is more significant damaging. Moreover, in practice, sometimes there may be difficulties in distinguishing demolition from damaging. In addition, the CC of most countries contain only the concepts of «damaging» and " destruction». Also, the terminology «illegal…» was replaced by the definition «in violation of the established order», which seems more appropriate and will result in the possibility of bringing to criminal liability not only for illegal work on the site of archaeological heritage, but also for other violations that may take place during their implementation or even after. However, inclusion in Art. 5.6.8. such new forms of action as «pollution», other rendering of cultural property unfit for use» and «desecration» are inappropriate for cultural property and cause for debate. The indication in Art. 5. 6.15. the project is comprehensive and wider, compared to Art. 298 of the Criminal Code, the list of acts with the simultaneous exclusion of underwater works from it. In addition, it was more expedient to apply in the currently effective Art. 298 of the Criminal Code, and in Art. 5.6.15. project, instead of the term «object of archaeological heritage», a broader concept is «territory related to the protection of cultural heritage».

Key words: *object of cultural heritage, cultural values, object of archaeological heritage, destruction, demolition, damaging, pollution, desecration, territory related to the protection of cultural heritage.*

Стаття надійшла до редакції:15.09.2022 р.
Прийнята до друку: 29.10.2022 р.